

ISSN (E): 2181-4570

TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA O'QUVCHILARGA INDIVIDUAL YONDASHUV ORQALI IJODKORLIK QOBILYATINI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK ASOSLARI

Sattorova Mavluda O'sar qizi

Termiz davlat universiteti "Tasviyiy san'at va muhandislik grafikasi" ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabalasi

Anotatsiya: Mazkur maqolada tasviriy san'at darslarining samaradorligini yanada oshirish, tabaqalashtirilgan holda o'qitish orqali o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik shartlari hamda metodlari xususida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: Tasviriy san'at, ranglar, maktab ta'limi, ijodiy tafakkur, ijodiy qobiliyat, metodika, tabaqalashtirish, individual yondashuv.

Xalq ta'limi tizimiga ilg'or xorijiy tajribani, o'quv-tarbiya jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni, shu jumladan ta'lim berishning innovatsion usullarini joriy etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Bunday texnologiyalardan biri ko'p yillardan beri xorijda qo'llanib kelinayotgan individual vatabaqalashtirilgan ta'lim turidir. Ta'limda individual va differentsial (tabaqalashtirilgan) tushunchalari ko'p yillardan beri jahon pedagogika fanida o'rganib kelinadi hamda bu borada bir qancha ilmiy va amaliy ishlar mavjud. Hatto buyuk chex pedagogi Yan Amos Kamenskiyning pedagogik sistemasida "ta'lim oluvchilarning yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olgan xolda sistematik kuzatuvlar yo'li orqali ta'lim jarayonini qurish zarur", deyilgan.

Y.A. Komenskiy yashagan davrdan e'tiboran didaktika zamirida maktab o'quvchilarini nimaga va qanday qilib o'qitish haqidagi bilimlarning ilmiy tizimi o'rganilib kelindi. Hozirgi vaqtda "didaktika" termini bilan birgalikda keng ma'noda o'qitish nazariyasi, ta'lim berish nazariyasi terminlari ishlatiladi. Shu bilan birga pedagogika fanida ta'lim olishni individuallashtirish va differentsiyalashtirishkabi qo'llanadigan terminlari ham ko'p qo'llaniladi.

Bu terminlarni aksariyat hollarda amaliyotda, ayniqsa ta'lim jarayonini tashkil etishda ko'pincha turli xil, ba'zan juda noaniq ma'nolarda ishlatilishi kuzatilmoqda. Ushbu tushunchaning maqsad va vositalarini aniqlaganda eng katta qiyinchilik

“individuallashtirish” va “tabaqalashtirish” kabi ikkita tushunchalarning biri-biri bilan aralashganligidir.

So‘nggi olti olti yillikda mamlakatimizda tasviriy san‘at sohasini rivojlantirish maqsadida yanada salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2020-yilda “Tasviriy va amaliy san‘at sohasi samaradorligini yanada oshirishga doir choratadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorida ham “Iqtidorli yosh professional san‘at namoyondalarining bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan o‘qitishning zamonaviy shakl va uslublari, samarali pedagogik texnologiyalar, elektron axborot resurslaridan keng foydalangan holda ta‘lim jarayonining yuqori darajada olib borilishini ta‘minlash” masalasiga ham alohida e‘tibor qaratilgan.¹

Hozirgi kunda aksariyat o‘qituvchilarning ko‘pchiligi individuallashtirish va tabaqalashtirishni aralashtirib yuboradilar.

Pedagogik entsiklopediyalarda “Individuallashtirish ta‘lim-tarbiya jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning hamma turlaridan foydalangan holda ularning individual xususiyatlarini hisobga olish va rivojlantirish demakdir”, deb ta‘rif berilgan Shunga qaramasdan, ko‘pincha pedagogik amaliyotda sinonim sifatida “individuallashtirish” o‘rniga “tabaqalashtirish” atamalaridan foydalanib kelinmoqda. “Tabaqalashtirish” atamasi odatda, maktablarni oqimlarga ajratish, ba‘zan hatto maxsus maktablar va sinflar tashkil etilishi kabi torroq ma‘noda ko‘rib chiqiladi. Ushbu tushunchalarni qo‘llashning turli xil variantlarini xorijiy pedagogikada ham ko‘rishimiz mumkin. AQSHda “individuallashtirish” atamasi odatda o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda har qanday shakl va usullarni o‘z ichiga olishi tushunilsa, frantsiya pedagogikasida esa 1930-yillaridan boshlab individuallashtirish, birinchi navbatda, o‘quvchilarning individual qobiliyatlariga mos ravishda mustaqil ishlarni takomillashtirish tushunilib kelinmoqda. Germaniyada bo‘lsa “tabaqalashtirish” tushunchasi ostida AQSH dagidek “individualashtirish” tushuniladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, biz o‘z oldimizga “individuallashtirish” va “tabaqalashtirish” tushunchalariga aniqlik kiritishni joiz, deb bildik.

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tasviriy va amaliy san‘at sohasi samaradorligini yanada oshirishga doir chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2020-yil 21-apreldagi PQ-4688-son qarori.

“Individuallashtirish” va “tabaqalashtirish” atamalarining sinonim sifatida ishlatilishini, biz ham noo‘rin deb bilamiz, chunki bu ta‘lim kontseptsiyasiga noaniqliklar olib keladi.

Ta‘lim mazmunining asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo‘lgan bilimlar muhim ijtimoiy qadriyat sanaladi. U individning ijtimoiylashishi, odamning sotsium (ijtimoiy muhit)ga kirishiga yordam beradi. O‘tgan asrda ta‘lim mazmunini siyosiyashtirishga urinishga qaratilgan harakatlarning yuzaga kelganligi uning mazmunini belgilashda ekstensiv yondashish (miqdoriy – sonini ko‘paytirish) yetakchi o‘rin egalladi. Natijada ta‘lim mazmuni o‘quv fanlari sonining doimiy ortib borish hisobiga kengaytirildi, ta‘lim jarayonida tayyor bilimlarni berish asosida o‘quvchilarda bilim, ko‘nikma va malakalarini shakllantirishga e‘tibor qaratilib, o‘quvchi shaxsini rivojlantirish masalasi o‘z yechimini topmadi.

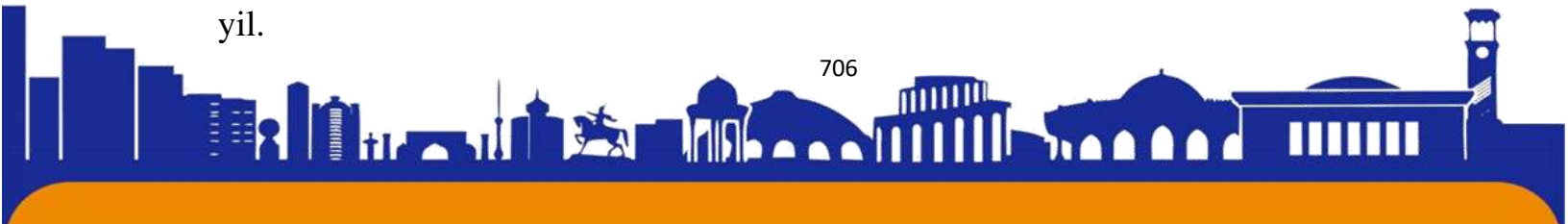
Bugungi jadal rivojlanib kelayotgan ilmiy-texnik jarayonda ta‘lim mazmunini belgilaydigan asosiy g‘oya ta‘limni insonparvarlashtirishdir. Bu yo‘lda ta‘lim mazmunini aniqlashda shaxsga-yo‘naltirilgan yondashuv asosiy o‘rinni egallay boshladi. Bunday yondashishni pedagog olimlarimizdan M.Ochilova, N.Azizxo‘jaeva, N.Sayidahmedov, F.Yuzlikaevlarning ilmiy ishlarida o‘z aksini topdi.

Demak, shaxsga yo‘naltirilgan yondashishga muvofiq ta‘lim mazmuni mohiyatini aniqlashda asosiy qadriyat bilim emas, balki odamning o‘zi hisoblanadi. Bunday yondashuv shaxsning ta‘lim olish, ma‘naviy, madaniy va hayotiy talab-ehtiyojlarini qondirish, rivojlanayotgan shaxsga nisbatan samimiy muloqatida bo‘lishi ta‘lim mazmunini erkin tanlash imkonini berdi. Bolaning shaxsiyatini xar tomonlama rivojlantirish, uning o‘ziga xosligini hurmat qilish, uning murakkab ma‘naviy dunyosini tushunish uchun individual yondashuvning ahamiyati haqida ushbu masala bo‘yicha pedagoglarning ilmiy ishlarida ko‘rishimiz.

Hozirgi sharoitda umumiy o‘rta ta‘lim maktablari uchun ta‘lim mazmunini ishlab chiqishda individuallashtirish tamoyillari yetakchi o‘rin tutdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Z.B. Muhammadiyeva “Tasviriy san’atni o‘qitish metodikasi” uslubiy qo‘llanmasi. Toshkent-Lesson Press-2023-yil.
2. A.E. Turakulov “Rangtasvir” o‘quv qo‘llanmasi. Toshkent-Lesson Press-2022-yil.
3. X.B. Rahmonqulov “Rangtasvir” o‘quv qo‘llanmasi. Toshkent-Lesson Press-2022-yil.

4. Z.B. Muhammadiyeva “Umumiya’tim va kasb-hunar maktablarida tasviriy san’at fanlarini o’qitish metodikasi” o’quv qo’llanmasi. Toshkent-Lesson Press-2022-yil.
5. Sh.N. Mamatqulov “Rangtasvir” o’quv qo’llanmasi. Toshkent-Lesson Press-2022-yil.
6. X.X. Xasanov “Amaliy bezak san’ati” uslubiy qo’llanmasi. Toshkent-Lesson Press-2021-yil.
7. X.X. Xasanov, X.B. Raxmonkulov Z.B.Muxammadieva. “Maktabgacha yoshdagi bolalarda xalq amaliy bezak san’ati vositasida nafas tarbiyasini shakllantirish metodikasi” Monografiya. Toshkent-2020
8. Jumanazarovich, Mengnorov Islom. "Rangtasvir Mashg’ulotlarida Qalamtasvirning Ahamiyati." *Gospodarka i Innowacje*. 20 (2022): 58-61.
9. Boltaboevich, B. B. (2020). Formation of the skills of portraying the future teacher of fine arts in pencil drawing. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(5), 1122-1127.
10. I.J.Mengnorov “Bo’lajak tasviriy san’at o’qituvchilarini kasbiy kompetentligini shakllantirish” nomli maqola. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH VOLUME-1, ISSUE-3 (Part-1,18-JUNE)*. 237-242-betlar.
11. Z.B. Muhammadiyeva “Tasviriy san’at darslarida o’quvchilarning ijodkorlik kompetentligini shakllantirish metodikasi” nomli maqola. *Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar* 2023-yil 4-son. 227-232-betlar
12. Jumanazarovich I. M. Unique Features Of Painting In The Professional Training Of Fine Art Teachers // *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching*. – 2022. – T. 9. – C. 73-75

